

Г.Ж. Орда¹

¹*М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты,
Алматы, Қазақстан
(E-mail: Orda_68@mail.ru)*

Күреске толы өмір

Партизан жазушы, көрнекті қаламгер, белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстандағы оқу-ағарту ісінің белсенді ұйымдастырушысы, Республикаға еңбегі сіңген мұғалім, филология ғылымдарының докторы, әдебиеттанушы-ғалым Әди Шәріповтің білім-ғылым жолындағы күреске толы өмірі қарастырылған. Майдангер қаламгердің өмір белестерін саралау барысында Ұлы отан соғысы жылдарындағы партизандық жорықтарына шолу жасалған. Қайраткердің өмірге келгенінен бастап, жүріп өткен жолына жасалған шолуда ол өмір сүрген кеңестік дәуір тұсындағы мәдениет пен әдебиет төңірегіндегі саяси қаулыларға, кеңестік идеологияға бүгінгі күн тұрғысынан баға берілген.

Кілт сөздер: әдебиет, қоғам, өмір, білім, ғылым, тұлғатану, майдангер қаламгер.

Партизан жазушы Әди Шәріповке арналады.

Кіріспе

Партизан жазушы, көрнекті қаламгер, белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстандағы оқу-ағарту ісінің белсенді ұйымдастырушысы, Республикаға еңбегі сіңген мұғалім, филология ғылымдарының докторы, әдебиеттанушы-ғалым Әди Шәріпов 1912 жылы 19 желтоқсан айында Семей облысы, Жарма ауданы, Мариновка деревнясында дүниеге келді.

Әдидің атасы Қайранбай ақсақал Шығыс Қазақстан облысы, Жарма ауданы, Былқылдақ ауылының тумасы. Ол – Уфа қаласындағы медреседе оқып, 1890 жылы өз қаражатына ауылдан медресе салдырып, қазақтың қара сирақ балаларын білім нәрімен сусындатқан жан. Бұл медресе 1913 жылы жалпы білім беретін мектепке айналған. Указной молда қызметін атқарған ол медресе жанынан интернат ашып, заман талабына сай орыс мұғалімдерін шақырып, біртіндеп жаңаша оқуға көшірген. Әкесі Шәріптен екі жасқа жетпей жетім қалған Әди атасы Қайранбайдың осы ісін кеңестік дәуір тұсында қайта жалғастырды.

Шешесі Ғазизаның тәрбиесінде болған ол 1927 жылы орыс мектебіне оқуға барып, 1928-1929 оқу жылында қаражаттың жоқтығынан мектепке бара алмай қалады. Орысша хат танып, білім нәрінің дәмін татқан жас Әди жаз шыға Байбол қойшыға көмекші болып қаражат жинап, жаңа оқу жылы басталғанда оқу іздеп Семейге аттанады [1].

Мектепті бітірген соң, Алматы қаласындағы Абай атындағы Қазақ

педагогикалық институтын тәмамдаған Әди Шәріпов өмірінің дені шәкірт тәрбиелеуге арналды. Еңбек жолын Краснодарскідегі педагогикалық техникумда (1937), Қаскелең қаласындағы мектепте (1938) қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болып бастаған ол 1939 жылы Отан алдындағы борышын өтеу үшін әскер қатарына алынады. Ұлы Отан соғысының алғашқы күнінен бастап, Белоруссия жерінде жаумен бетпе-бет келген ол 7-танк дивизиясының құрамында неміс-фашист басқыншыларына қарсы соғысқа қатынасады. 1941 жылдың шілде айының аяқ кезінде фашист басқыншыларының қоршауында қалып, жау тылында Беларуссияның Мухин орманында партизан отрядтарын ұйымдастырады. Партизан отрядының командирі, 2-Клетня партизан бригадасының комиссарының орынбасары болған ол 1944 жылы жараланып елге оралады.

Алғашында ұлағатты ұстаз, кейін қаһарман партизан, одан қоғам және мемлекет қайраткері, атақты жазушы, білікті ғалым болған Әди Шәріповтің қаламынан «Азамат жолы», «Партизан қызы», «Ормандағы от», «Қапастағы жұлдыздар», «Тон», «Сойқанды жылдар» секілді деректі хикаялармен бірге «Сахара қызы» сынды эпикалық роман да туды [2].

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында тарихи-логикалық зерттеу тәсілдері қолданылды. Сонымен қатар, гуманитарлық білім мен ғылымның негізгі әдістері мен тәсілдері мақаланың қойылған мақсатына жетуге көмектесетін ғылыми құралдар жүйесі болып қала береді.

Негізгі бөлім

Әди Шәріпұлы 1944-1958 жылдары – Қазақ ССР Оқу министрінің орынбасары, 1958-1963 жылдары – Қазақ ССР Оқу министрі қызметін атқарды. Ұлы Отан соғысы жылдарында басқыншы жаумен күрескен Әди Шәріпов бейбіт өмірде оқу-ағарту саласында да үлкен күрескерлікпен танылды. Оны партизан жазушының «Сойқанды жылдар» атты деректі хикаясынан көруге болады. Бұл шығармаға майдандағы емес, Оқу министрлігінде (халық комиссариатында) қызмет еткен жылдарындағы аты шулы айтыс-тартыстар негіз болған. Ол өзі куә болған оқиғаларды өзгеріссіз, шынайы қалпында баяндаған. Сондықтан да мұнда өмірде болған адамдар мен нақты оқиғалар таратыла сөз болады. Жекелеген оқиғаларды баяндау барысында Қазақстан Орталық партия комитетінің бірінші хатшысы П.К. Пономаренко, Орталық партия комитетінің үгіт-насихат бөлімі меңгерушісінің орынбасары Гаврилов Журин, Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің төрағасы Жұмабек Ташенов, Орталық партия комитетінің үгіт-насихат және мектеп бөлімінің меңгерушісі Храмов сынды басшылардың толымды бейнесі жасалады [3].

Соғысқа дейін ұстаздық еткен, Отанды жаудан қорғауда жанкешті батырлығымен танылған Әди Шәріповты Орталық партия комитеті 1944

жылы Оқу комиссары Әбдіхамит Ібінейұлы Сембаевқа орынбасар етіп тағайындайды. Алғаш жұмысқа келген сәтінде министр кезекті еңбек демалысында болады да, өзіне беймәлім жұмысты неден бастарын білмей дал болғанын: «Жұмысты неден бастап, неден қоятынымды білмеймін. Күніне әрқилы кеңсе қызметкері келіп-кетіп жатады. Олардан бір нәрсені сұрайын десем намыстанамын», – деп есіне алады. Алғашында осылай қысылған Әдекең көп ұзамай, Оқу министрлігін (Оқу комиссариаты осылай аталды) толық игеріп, мектеп жұмысын басқаратын орынбасардың қызметін өз дәрежесінде атқарды. Бұл – білім, ғылым саласындағы сойқанға толы қырқыншы жылдар еді. Бүкіл елді аландатқан 1947 жылғы «Қазақ Ғылым академиясының Тіл және әдебиет институтының өрескел саяси қателері туралы» Қазақстан КП(б) Орталық Комитетінің аты шулы қаулысы ұлттық мұраларымызға қауіп төндіргені белгілі. Ал, осы қаулыға тікелей жауап беретін Оқу министрінің мектеп жұмысын басқаратын орынбасары екені айтпаса да түсінікті. Орталық партия комитетінің үгіт-насихат бөлімін басқарған Храмков «кертартпа, ұлтшыл ақын» саналған Шортанбай, Мұрат, Әбубәкір, Дулат және Ғұмар Қарашев сияқты ақындарды мектеп оқулықтарынан алып тастауды талап етеді. Ә. Шәріпов басқарған Оқу-методикалық кеңестің С. Мұқанов, М. Әуезов, Қ. Жұмалиев, Қ. Жармағанбетов, Ә. Сыздықов, Н. Сауранбаев, С. Аманжолов, С. Кеңесбаев тәрізді мүшелері оларды түгел алып тастауға болмайтындығын ескеріп, шығармаларын ашықтан-ашық сынап айту керек дегенге тоқтайды. Осы тұста коммунист Ә. Шәріпов партияның шешіміне қарсы шығып: «Әр халықтың әдебиетінде екі түрлі ағым болады. Қазақ әдебиетінде кертартпа, оған қарсы прогрессивтік бағыт болды. Сондықтан біз екі түрлі ағымдағы әдебиетті қарама-қарсы қойып талдаймыз», – деген пікірді бетке ұстап, оларды түгелдей алып тастауға болмайтындығын дәлелдеп, табандап тұрып алады [4]. Бірақ Қ. Жұмалиев пен Е. Ысмайылов сынды авторларды мектеп оқулығында қалдыруға шамасы жетпей дал болады. Тұрақты авторларынан айрылған тұста Әдекең тағы бір батырлыққа барып, 1951 жылы орта мектептің VIII-IX сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» оқулығын «Редакциясын басқарған – М. Ғабдуллин» деп шығарып жібереді. Екі батырдың осы ерлігін ол кезде баспада редактор болып жұмыс істеген Тұрсынбек Кәкішев «Қамқоршы» деген естелігінде тарата айтқан болатын. Қ. Жұмалиевтің аты-жөні алынып тасталғанмен, оқулық мазмұны сол қалпында қалғандықтан Әдекең бұл ерлігі үшін жауап берді. Басшылық осындай өрескел қателікке барған, «Оқу құралдарының авторларын дұрыс іріктеп алмаған» баспа директоры Әбу Сәрсенбаевты қызметтен босатады. Сонымен бірге тексеру комиссиясы мектеп оқулықтарына «И. Маманов, Ш. Кәрібаев, Ә. Шәріпов, Ғ. Бегалиев, С. Кеңесбаев сияқты тағы басқа ірі байлардың балалары авторлардың құрамында әлі жүр» деген айып тағады.

Мектеп оқулықтарының тұрақты авторлары сотталып кеткен соң, жас авторларды дайындауға бел шеше кіріскен Ә. Шәріпов сол тұста әдебиетке белсене араласып жүрген З. Қабдолов, А. Нұрқатов, М. Базарбаев, С. Қирабаев, Б. Сахариев тәрізді жастарды оқулық жазуға тартады. Аға буын

өкілдерінің жаппай қуғын-сүргінін көрген бұл буынға заманның, қоғамның өзі үлкен міндет жүктеді. Сондықтан бұлардың авторлығы ұзақ сақталып, XX ғасырдың екінші жартысы мен тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы мектеп оқулықтарында қалды.

Қазіргі таңда мектеп оқулықтары үнемі сынға ұшырап жатады. Оның басты себебі – авторларының тәжірибесіздігі. Біз мектеп оқулығының авторларын тұрақтандыруда Әди Шәріповтің әдісін қолданғанымыз жөн. Оның өзі іріктеп алған, өзі тәрбиелеп шығарған авторлары не себепті 50-60 жыл мектеп оқулығына автор болғанын жадымызда ұстауымыз керек.

Оның министрлікте істеген жылдары айтыс-тартысқа толы болды. 1951 жылы «Қазақстан тарихын маркстік-лениндік бағытта игеру үшін» деген мақала шығады. Мұнда профессор Бекмахановқа соққы беріледі. Мақала авторлары: «XIX ғасырдың орта шенінде болған Кенесары-Наурызбай көтерілісі Ресейге қарсы болған көтеріліс еді. Профессор Бекмаханов осы көтеріліске прогрессивтік көтеріліс деген баға беріп, жеке-дара кітап шығарды. Сөйтіп, саяси қате қорытынды жасады. Ол ұлтшылдық сарында жазылған еңбек», – деп соқты. Осылайша Қазақстан Орталық партия комитетінің үгіт-насихат жөніндегі хатшысы Ілияс Омаровтың тұсында жұрт бірінің үстінен бірі негізсіз арыздарды қаптатып жатты. Бұлар – І. Омаров пен Ә. Шәріповке қарай тасадан атылған тастар еді. Тексеру комиссиясы 1950-1951 оқу жылындағы кәметтік аттестатқа арналған тарих пәнінің емтихан сұрақтарына: «Ұлт аймақтарының Россияға қосылуының прогрессивтік мәні өте зор болғанын ашық айтпайды, оның орнына орыс халқы мен Россия халықтарының мәдени байланысын (астын сызған – Ә.Ш.) ғана айтады да, біздің еліміздің хлқтарының мәдени өсуіне алдыңғы қатарлы орыс мәдениетінің жетекші қасиетінің басты мәселе екенін естен шығарады (45-билетке қара, 2-сұрау)», – деген айып тағады. Оқулықтар мен емтихан билеттерінен табылған саяси қателіктерге тойтарыс беру оңай шаруа болған жоқ. Осы даудың бәрін басу үшін Әдекең бар күш жігерін, білік-білімін жұмсап, майдан даласынан жинап келген атақ абыройын салды.

Мектеп оқулықтарын ары сынап, бері сынап оны қызметінен босата алмағандар енді шыққан тегінен кілтипан іздеуге тырысады. Екі жасында дүниеден өткен әкесі Шәріп пен атасы Қайранбайдың Меккеге барып қажылық жасағанын, олардың ауқатты кісілер болғанын бетіне салық етіп, енді өз басына тиісе бастайды. Бұл тұста Әдекеңді Қазақстан Орталық партия комитетінің бірінші хатшысы П.К. Пономаренко: «Шәріпов – Ұлы Отан соғысы кезіндегі еңбегі үлкен адам. Жаудың тылында жүріп, партизан отрядын ұйымдастырып, ерлік істеген кісіні оның екі жасында өлген әкесі мен әкесінің іні-ағалары үшін айыптау, қызметінен босату ешқандай әділдікке жатпайды. Мұндай адамды қошеметтеудің орнына қудалау – барып тұрған солақайлық, сорақылық», – деп қорғап, себепсіз арыздардың жөнсіздігін айтып тойтарып тастайды. Осылайша, оны атеизм тұсында қажы аталарының аруағы қолдап, аман алып қалады.

Қазақстан Орталық партия комитетінің бірінші хатшысы И.Д. Яковлев болып тұрған тұста тағы бір дүрбелең басталады. Бұл қазақ газеттерін орыс

тілінен аударып шығару жөніндегі тартыс еді. Мұнда да Ә. Шәріпов Ж. Тәшенов сынды азаматтармен бірге жолсыздыққа жол бермей, Журиншілдермен (екінші хатшы) ашық күреске түсті. Осы кезде ана тілінің жырын жырлаған Рахманқұл Бердібаевтың мақаласын басқан «Қазақ әдебиеті» газетінің өзін жабу керек деген «данышпандар» да табылды. Ушығып кеткен бұл мәселе Қазақстан орталық партия комитетінің бюросында қаралады. Ол жөнінде: «Айналдырған құдай алмай қоймайды» дегендей, Журин өз ұсынысын өткізеді. Ол бюроға қатысушылардың ішінде Жұмабек Ташеновтен басқа қазақ атаулылар ауыздарын буған күйінде отырыпты. Ал Жұмекең болса, Журиннің республика газет-журналдарын орыс тілінен аудармаға айналдыру – қазақ тілінің келешегіне ор қазу, біздің мәдениетіміздің тоқырауына, құлдырауына мүдделі болу. Мен бұл ұсынысқа қарсымын деген ойын ашықтан-ашық айтады. Бірақ «жалғыздың үні шықпас, жаяудың шаңы шықпастың» кері болды», – дейді Ә. Шәріпов. Жұмабек Ташеновтің халқы мен елі, ана тілі алдындағы көзсіз батырлығы кейін өз басына сор болып жабысқаны белгілі.

Оқу министрлігінде жүргенде оның тындырған тағы бір ісі – «Қазақстан мұғалімі» («Учитель Казахстана»), «Қазақ тілі мен әдебиеті» сынды мұғалімдерге арналған республикалық газет-журналдардың шығуы. Шалғайда жатқан мектеп мұғалімдері оқытудың әдістемесі мен тәжірибесін, оқу үрдісінің жаңа әдіс-тәсілдерін бөлісіп, бір-бірімен тәжірибе алмастырсын деген мүддені көздеген бұл басылымдар өз мақсатына жетті. Бұл басылымдар бір ашылып, бір жабылғанмен күні бүгінге дейін елге қызмет етуде. Әдекеңнің осы бастамасы нәтижелі болып, 2008 жылдан республикалық ғылыми-әдістемелік және педагогикалық «Қазақ тілі мен әдебиеті – қазақ, орыс сыныптарында» журналы жарық көре бастады. Мектеп мұғалімдері үшін тәжірибе жинақтаудың алғашқы құралы болып табылатын бұл басылымда заманауи озық тәжірибелер мен рухани құндылықтар жөнінде мол мағлұмат алуға негіз бар.

Сонымен бірге бұл жылдары мектептерді өндіріс орындарымен байланыстырып, оқушыларды еңбекпен тәрбиелеу ісіне көңіл аударылды. Ауылдық жерлердегі мектептерге жер бөліктері беріліп, мектеп жанынан әртүрлі шеберханалар ұйымдастырыла бастады. Ауылдық жерлердегі мектеп оқушылары бау-бақшаларда жеміс-жидектер өсірсе, қала мектептеріндегі оқушылар ұстаханалар мен шеберханалармен бірлесе жұмыс жасады. Мұның барлығы – мектеп жасындағы балаларды еңбекке баулудың министрлік тарапынан ұйымдастырылуы еді.

Ол оқу-ағарту саласына жалпы білім берудің негізгі үш жолын енгізді. Оның біріншісі – сегіз жылдық мектептен кейін өндіріске бару. Бірақ олардың өзі оқудан қол үзбей, өндірісте жұмыс істей жүріп жоғары сыныптарды сырттай оқуға, орта дәрежелі білім алуға тиіс. Екіншісі – жалпы орта білім беретін политехникалық еңбек мектептері. Мұндай мектептерде білім алған жастар белгілі бір мамандықтың иесі болып шығады. Үшіншісі – сегіз жылдық мектепті бітіргендердің училище мен техникумдарда орта дәрежелі білім алуы. Білім берудің соңғы екі түрі қазіргі таңда жүзеге

асырылып келе жатқанын еске алатын болсақ, мұның басы-қасында Әди ағамыздың аты тұрғаны белгілі.

Әди Шәріпов ұлт тілін орыс мектептерінде міндетті түрде оқыту, ұлт мектептеріндегі ана тілі мен әдебиетінің сағатын көбейту сынды пікірлерін РСФСР оқу министрлігіне сынамалап жүріп өткізді. Сонымен бірге ол – оқу-әдістемелер мен көркем құралдарды әр республика өзі дайындауы керектігі жөнінде мәселе көтеріп, мектептерді оқу-құралдармен, көрнекіліктермен қамтамасыз ету жағын да оң шеше білген ұйымдастырушы. Тың және тыңайған жерлерді игеру кезінде аралас мектептер көбейіп, қазақ мектептері жабыла бастады. Бостандық ауданы Өзбекстанға өткенде 150 қазақ мектебі тұтасымен Өзбек Республикасына қарады. Қазақ мектептерінің санын көбейту, аралас мектептерді жою Оқу министріне оңай болған жоқ. Оның жолында шыдам мен төзім таусылып, жүйке жұқарды. Бірақ Әдекең бұл тұста да күрескерлігінің арқасында қазақ мектептерінің саны мен қазақ тілі пәніне берілген сағат санын көбейте бастады.

Оқу министрі тындырған игілікті шаруаның бірі – аудан, облыс орталықтары мен Қазақстан республикасының астанасы Алматы қаласында шалғайда жатқан малшылардың балалары оқитын мектеп-интернаттар салу. Облыс, аудан орталықтарынан ашылған осындай интернаттардың қатарында Алматы қалдасындағы №4 мектеп-интернатты ерекше атауға болады.

Қазақ ССР Министрлер Кеңесі төрағасының орынбасары болған 1963-1966 жылдары Әди Шәріпов республикадағы жоғары оқу орындарын ашуға да белсене араласып, Шымкенттен химия-технология, Алматыдан Қыздар педагогикалық, Консерватория, Дене шынықтыру, Семейден Медициналық және Мал дәрігерлік, Оралдан Ауылшаруашылық, Қарағандыдан Медицина және Кооператив институттарын ашып, оларды құрал-жабдықтармен, оқытушылармен қамтамасыз етті. Автордың өзі айтқандай сойқанға толы бұл жылдар Ә. Шәріповтің өмірінен ғана емес, қазақ халқының тарихынан үлкен орын алар айтыс-тартыстарға толы жылдар еді. Ол дауға айналған кез келген мәселені қазақ халқының, өз ұлтының пайдасына шешуге тырысты. Айтыс-тартыстардың мемлекет тарапынан оң шешімін табуға атсалыса жүріп, майданда ғана емес, бейбіт өмірде де партизандық жұмыстарды шебер ұйымдастырды.

Ол 1963-1966 жылдары Қазақ ССР Министрлер Кеңесі төрағасының орынбасары және Сыртқы істер министрі, 1966 жылдың наурыз айынан 1971 жылдың ақпан айына дейін Қазақстан Жазушылар Одағы басқармасының Бірінші хатшысы қызметтерін атқарды. Әди Шәріпұлы 1971-1979 жылдары Қазақ КСР Ғылым академиясының М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының директоры болды. 1979 жылдың ақпан айынан бастап сол институттың аға ғылыми қызметкері міндетін атқарып, 1989 жылдан 1993 жылы дүниеден өткенге дейін шығармашылық қызметпен айналысты.

Әди Шәріпұлы көрнекті жазушы есебінде көпшілікке белгілі. Ол тәжірибелі әдебиетші, сыншы, ғалым ретінде 350-ден астам ғылыми және публицистикалық мақалалардың, педагогика жөніндегі ғылыми зерттеулердің авторы. Қазақ әдебиетінің екі белгілі ақындары – Жұмағали

Саин мен Сырбай Мәуленов туралы жазған «Жұмағали Саинның өмірі мен творчествосы» [5], «Сырбай Мәуленов творчествосы» [6] сынды еңбектері жұртшылық арасында кеңінен танымал. Ә. Шәріпұлының «Қазіргі дәуір және қазақ кеңес әдебиетінің даму проблемалары», «Қазақ әдебиетіндегі дәстүр мен жаңашылдық» атты зерттеулері және бар. Өзі қызмет еткен М. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты оның 100 жылдығы қарсаңында «Қазіргі дәуір және әдебиет» атты таңдамалы зерттеулерін шығарғалы отыр. Мұның өзі ғалым зерттеулерінің күні бүгінге дейін құнын жоғалтпағандығын байқатады. Ол ІХ кейінгі жылдары Х класқа арналған қазақ әдебиеті хрестоматиясының құрастырушысы болды. Бұл кітап 1948 жылдан бастап жыл сайын қайта басылып отырды.

Ташкентте ерекше аталған, Алматыда кейінірек болған кинофестивалда КСРО Қорғаныс Министрлігінің жүлдесіне ие болған «Орман хикаясы» атты кинокартина сценариіның авторы. Документалды – көркем шығармасы «Алыс жағалаулар» атты жазбаларында, эсселерінде шет елдерде бірнеше дүркін болған кездегі әр қилы оқиғаларды арқау еткен. Автор шетелдерде болғанда алуан түрлі адамдармен кездесіп, әр қилы көзқарасты біздің планетамыздағы жұртшылықтың өмір шындығын өте қызықты, көркемдік шабытпен бейнелейді.

Жазушының тақырыбы әр қилы – ол Ресей мен Қазақстан халықтарының достығы мен тарихы, қазақ әйелдерінің бас бостандығы мен ерлігі, тағдыры, адамның өсіп жетілуі, оның адамгершілік серпінінің дамуы, тағы басқа мәселелер туралы бейнелейді. Жазушының кітаптары көптеген халықтардың тіліне аударылып басылды.

Ең үлкен де әйгілі Ағылшын елінің Кембридж қаласындағы халықаралық өмірбаян Орталығы шығарған анықтамалықтың жазушылар мен публицистерге арнап, 1989 жылдың басында шыққан 11-басылымында Әди Шәріпұлының өмірі мен шығармашылығы хақында қысқаша айтылған еді, ал осы Орталық шығаратын «Планетаның аса көрнекті адамдары» атты Анықтамалықтың 15-томында Әди Шәріпұлының өмірбаяны енгізілді.

Қазақ энциклопедиясынан әр жылдары шыққан еңбектерде ол туралы толық мәліметтер берілді. 2010 жылы М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты шығарған «Қазақ көркем сөзінің шеберлері» атты ұжымдық анықтамалыққа [7] және Ұлы Жеңістің 65 жылдығы қарсаңында жарық көрген «Майдангер қаламгерлер» атты жинаққа [8] «Әди Шәріпов» атты тарау академик С. Қирабаевтың авторлығымен енді. Онда қаламгердің өмірі мен шығармашылық портреті жасалды. Әдебиеттанушы ғалым Г. Орданың «Жақсылыққа жаралған жүрек» мақаласында ол туралы жазылған естеліктер қайта сөйледі [9].

Қорытынды

Қорыта айтқанда, оқу-ағарту саласында өткен ғасырда Әди Шәріпов негізін қалаған игілікті істер бүгінгі таңда жалғасын табуда. Мұның өзі оның қазақтың жарқын болашағы үшін жасаған әрбір еңбегінің өміршендігін

байқатады. Ол Әзілхан Нұршайықовтың – Әр күнді қандай тілекпен бастайсыз? – деген сауалына – Әр күнім адамдарға пайда келтірумен өтсе екен деймін, – деп жауап берген екен. Әр күнін адам баласына пайда келтіруге арнаған ол қазақ халқының жарқын болашағы үшін жаудан да, даудан да қорықпай ашық күресті. Майданның алғы шебінен табылған партизан бейбіт өмірде де алдыңғы шепте қызмет етті. Біз оның Оқу министрлігінде қызмет еткен кезіндегі тек білім, ғылым жолындағы күрескерлігін ғана сөз еттік. Ал, Қазақ КСР Министрлер Кеңесі төрағасының орынбасары, Жазушылар одағының бірінші хатшысы, М. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының директоры болған жылдары талай игілікті шараларды жүзеге асырғаны өз алдына бөлек әңгіме.

Әдебиеттер тізімі:

1. Орда Г. Ә.Шәріпов [Электрондық ресурс]. – Қол жеткізу тәртібі: // <https://adebiportal.kz/kz/authors/view/913>. (қаралған күні 27.09.2022).
2. Шәріпов Ә. Партизан қызы. Ормандағы от. Тон: Повесть. – Алматы: Жазушы, 1968. – 439 б.
3. Шәріпов Ә. Сойқанды жылдар. – Алматы: «Ел Шежіре», 2012. – 280 б.
4. Шәріпов Әди. Жақсылыққа жаралған жүрек: естеліктер, арнау өлеңдер, хаттар мен құжаттар. – Алматы: Орхон, 2010. – 408 б.
5. Шәріпов Ә. Жұмағали Саинның өмірі мен творчествосы. – Алматы: Оқу-Педагогика, 1964. – 200 б.
6. Шәріпов Ә. Сырбай Мәуленов творчествосы. – Алматы: Қазақ ССР Ғылым баспасы, 1985. – 240 б.
7. Қирабаев С. Әди Шәріпов. Қазақ көркем сөзінің шеберлері. – Қарағанды: Экожан, 2010. – 512 б.
8. Қирабаев С. Әди Шәріпов. Майдангер қаламгерлер. – Алматы: М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты, 2010. – 136 б.
9. Орда Г. Жақсылыққа жаралған жүрек. – Қарағанды: Экожан, 2013. – 390 б.

Орда Г.Ж.

Жизнь, полная борьбы

Статья посвящена рассмотрению и воссозданию полной борьбы за образование и науки жизни писателя-партизана, видного прозаика, известного государственного и общественного деятеля, активного организатора образования и просвещения Казахстана, Заслуженного деятеля Республики, доктора филологических наук, литературоведа-ученого Ади Шарипова. Выделяя вехи жизни писателя-фронтовика, основное внимание обращено на его личный вклад в партизанское движение в годы Великой Отечественной войны. С точки зрения современной гуманитарной науки научный, просветительский и творческий путь А. Шарипова проанализирован в контексте развития культуры и литературы советского времени, в которое он жил. Советская идеология, ее приоритеты и ценности оцениваются с точки зрения сегодняшнего дня.

Ключевые слова: литература, общество, жизнь, образование, наука, личность, писатель-фронтовик.

G.Zh. Orda

A life full of struggle

The article is devoted to the consideration and reconstruction of the complete struggle for education and the sciences of life of the partisan writer, prominent prose writer, well-known statesman and public figure, active organizer of education and enlightenment of Kazakhstan, Honored Worker of the Republic, Doctor of Philology, literary scholar-scientist Adi Sharipov. Highlighting the milestones in the life of the front-line writer, the main attention is paid to his personal contribution to the partisan movement during the Great Patriotic War. From the point of view of modern humanities, the scientific, educational and creative path of A. Sharipov is analyzed in the context of the development of culture and literature of the Soviet era, in which he lived. The Soviet ideology, its priorities and values are evaluated from the point of view of today.

Key words: literature, society, life, education, science, personality, front-line writer.

References:

1. Orda, G.Zh. Adi Saripov. [Electronic resource]. – Retrieved from: // <https://adebiportal.kz/kz/authors/view/913> [in kaz].
2. Saripov, A. (1968). Partizan kyzy [The partisan's daughter]. – Almaty: Zhazushy. – 439 б.
3. Saripov, A. (2012). Sohandy zhuldar. [The monstrous years]. – Almaty: «El sezirecy». – 280 p.
4. Saripov, A. (2010). Zakslykka zaralghan zurek [Hearts made for good: memoirs, dedication poems, letters]. – Almaty: Orhon, – 408 p.
5. Saripov, A. (1964). Zh. Sainnyn omiry men tborshectvacy [Zh. Sainnyn life and creativity]. – Almaty: Ohu-Pedagogica. – 200 p.
6. Saripov, A. (1985). Syrbai Maulenov tvorshectvacy [The work of Syrbay Maulenov]. – Almaty: Glym. – 240 p.
7. Saripov, A. (2010). Qazaq körkem söziniñ sheberleri[word art master]. – Karaganda: Ekojan. – 512 p.
8. Hirabaev, C., Saripov, A. (2010). Maydangher jazwzhılar. [military writers]. – Almaty: M.O. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты. – 136 p.
9. Orda G. (2013). Jaqsılıqqa jaralğan жүрек [Hearts that do good]. – Karaganda: Ekojan. – 390 p.

Орда Гүлжахан Жұмабердіқызы	филология ғылымдарының докторы, профессор М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты, Алматы, Қазақстан
Орда Гүлжахан Жумабердиевна	доктор филологических наук, профессор М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты, Алматы, Казахстан
Orda Gulzhahan	doctor of Philology, Professor of the Literature and Art Institute named after M.O. Auezov, Almaty, Kazhahstan